ПСИХОСЕМАНТИКА УПРАВЛІНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ КЕРІВНИКА: ЗАГАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дробот О. В.,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки Університету Сучасних Знань, м. Київ

Дробот О. В., ПСИХОСЕМАНТИКА УПРАВЛІНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ КЕРІВНИКА: ЗАГАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЕМПІРИЧНІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ // ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ПРАКТИКАХ ВЕДУЩИХ НАУЧНЫХ ШКОЛ. – 2014. – № 5; URL: fund-issled-intern.esrae.ru/5-61

Стаття присвячується загальному огляду результатів дисертаційного дослідження: теоретико-методологічному обґрунтуванню та емпіричному розкриттю феномену управлінської свідомості. Доводиться, що дослідження управлінської свідомості як психічного феномена мусить парадигмально розміщуватися в науковому полі психосемантики як дисципліни, яка спеціалізується на дослідженні образів об’єктів світу, а також образу світу в цілому. У загальних висновках викладені читки відповіді на завдання дисертаційної роботи – у висновках представлено: категоріальний аналіз поняття «управлінська свідомість», що визначає його системну диспозицію; схема теоретичного базису концепції «управлінської свідомості» яка являє собою цілісну систему складану із різних елементів, що перебувають у певних закономірних співвідношеннях.

У статті описано семантичне наповнення вербального і візуального образу світу психосемантичної структури управлінської свідомості керівника, а також, представлено психосемантична модель управлінської свідомості керівника, як концептуальне узагальнення основних властивостей феномену та результатів його діагностики.

Ключові слова: загальний огляд результатів дослідження, теоретико-методологічні основи, емпіричні результати, психосемантика управлінської свідомості.

Вступ. В умовах становлення ринкової економіки, інших істотних суспільних змін, що відбуваються протягом останніх десятиліть в Україні, все більш необхідним та нагальним стає ефективне управління. Сьогодні соціальна, технологічна, економічна сфери життя потребують професійного керівника, здатного до відповідальних управлінських рішень, до проектування розвивальних управлінських ситуацій, до саморозвитку, до професійного й особистісного зростання. Отже йдеться про зміну парадигми з традиційної управлінської діяльності на управлінську діяльність згідно з гуманістичними цінностями суспільства. Необхідною передумовою успішної управлінської діяльності у багатьох галузях суспільного життя є сформована професійна свідомість керівників.

Психосемантичний зміст і структура управлінської свідомості керівників досі не ставала предметом спеціального психологічного дослідження. Наукова проблема її дослідження полягає в тому, що сьогодні в науці не існує термінологічного апарату, методологічного обґрунтування і теоретичного осмислення психологічного феномену, активність якого забезпечує вкрай важливі суспільно-економічні процеси – феномену управлінської свідомості. Дисертаційне дослідження його психосемантичного змісту дозволяє ввести у науковий дискурс категорію «управлінська свідомість», яка специфікує наукові психологічні уявлення (а також позапсихологічне професійне розуміння) про сутність даного феномену.

У психології поряд з такими видами суспільної свідомості, як політична (В.Г. Кремень), релігійна (К.В. Кислюк, В.І. Лубський), музична (Н.В. Назаренко), художня свідомість (Ю.В. Тимошенко) розглядається економічна свідомість (Г.В. Ложкін, В.Л. Комаровська, Н.Ю. Волянюк)[16] як найближче надсистемне поняття щодо управлінської свідомості.

Родовим поняттям до аналізованого нами виступає поняття професійної свідомості; до видових варіацій якої в її груповому вимірі, поряд з управлінською свідомістю, належать свідомість інженерна (Р.М. Петруньова) [19], педагогічна (С.І. Подмазін) [20], психологічна (Н.Ф. Шевченко)[23], журналістська (Н.В. Бойко)[7].

У психології управління й економічній психології історично склалися умови, за яких процес керування розглядається в діяльнісній парадигмі, тому суб'єкт управлінської діяльності – керівник, менеджер розцінюється передовсім як носій певних функцій, якостей і властивостей (Л.В. Бєляєва, А.А. Деркач, С.А. Дружилов, Є.О. Климов, Л.Д. Кудряшова, Л.М. Мітіа, А.К. Маркова, О.В. Москаленко, М.І. Найдьонов, А.Б. Орлов, А.Ю. Смирнов, Л.Д. Столяренко, А. Файоль, В.М. Шепель, Н.В. Шрейдер Т.П. Чернявська) [25].

З іншого боку, як зазначає Н.Ф. Шевченко)[23], сьогодні у сфері психології професій визначилася тенденція до зміщення акценту з вивчення професійної діяльності та свідомості у рамках суб’єкт-об’єктної парадигми на пошук шляхів дослідження особливостей змістових характеристик

індивідуального сприйняття професіоналами світу, які й визначають зміст професійної свідомості. У психосемантики і психології суб'єктивної семантики досліджуються професійна складова у структурі образу світу і динаміка професійної семантики (І.Б. Ханіна) [22]; психосемантичні методи опису професії (Є.Ю. Артем'єва, Ю.Г. Вяткін) [6]; механізми діяльності свідомості (теорія усвідомлення В.М. Аллахвердова [3] та А. Ю. Агафонова [1]); професійні смисли як чинники професійної стійкості особистості (наукова школа Л.М. Карамушки) [12], смислова концептосфера професіонала (О.Р. Охременко) [17]; професійна самосвідомість керівника як чинник успішності управлінської діяльності (У.Б. Косар) [14].

Поряд з тим, рівень дослідженості психосемантичного змісту і структури професійної свідомості суб'єкта управлінської діяльності у психологічній науці залишається абсолютно недостатнім. Найсуттєвішою причиною цього є та методологічна трудність, що свідомість – один зі специфічних об'єктів пізнання, котрі не підлягають безпосередньому експериментуванню. Другу трудність складає наявність методологічного переносу, за якого сфера свідомості не лише аналізується з позицій особистісного підходу, але на свідомість накладається схема, яка приписує розглядати її в поведінковій, перцептивній, емоційно-вольовій, когнітивній іпостасях. Це спричиняється до того, що до структурних компонентів свідомості неправомірно залучають емоції, перцептивну сферу, волю – компоненти, які не відповідають логіці структуроутворення свідомості як такої. Дослідження управлінської свідомості як психічного феномена муситьпарадигмально розміщуватися в науковому полі психосемантики як дисципліни, яка спеціалізується на дослідженні образів об'єктів світу, а також образу світу в цілому. Актуальним є пошук психосемантичних характеристик управлінської свідомості, відмітних ознак семантики в рамках управлінських професій.

Отже, не розробленість загальнопсихологічних уявлень про концептуальний апарат та методологічний базис дослідження управлінської свідомості, її психосемантичний зміст, структуру, функції при одночасному зростанні кількості наукових розробок у галузі психології управління, економічної, організаційної, та загальної психології зумовили вибір дисертаційної теми «Психосемантика управлінської свідомості керівника».

Мета і завдання дослідження полягає в тому, щоб у ході системного теоретико-емпіричного аналізу феномену управлінської свідомості виявити її психосемантичний зміст, структуру, особливості відтворення в досвіді, психологічні властивості та життєві прояви.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити теоретико-методологічні передумови і розробити категоріальний апарат психосемантичного дослідження управлінської свідомості.

2. Розробити психосемантичну концепцію управлінської свідомості керівника із застосуванням системного підходу.

3. Обґрунтувати методолого-методичні засади та укласти програму психосемантичного дослідження управлінської свідомості.

4. У констатувальному емпіричному дослідженні виявити психосемантичну структуру вербального і візуального образу світу професії управлінців.

5. Описати оптимальні умовий динамику становлення управлінської свідомості.

6. Створити концептуальну психосемантичну модель як узагальнення основних властивостей феномену та результатів його діагностики.

Об'єкт дослідження: психосемантика свідомості. Предмет: психосемантика управлінської свідомості керівника.

Теоретико-методологічна основа та методи дослідження:

- загальнонаукові і власне психологічні *принципи пізнання*: принцип детермінізму (С.Л. Рубінштейн); принцип єдності свідомості і діяльності (О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн); принцип розвитку (генетичний принцип) (Т.П. Вісковатова, С.Д. Максименко), принцип системності (В.О. Ганзен);
- культурно-історичний підхід до осмислення свідомості (Л.С. Виготський, В.П. Зінченко, О.Г. Асмолов);
- суб'єктний підхід до осмислення особистості (С.Л. Рубінштейн, А.В. Брушлинський, Т.П. Вісковатова, К.А. Абульханова-Славська, В.А. Петровський);
- психологічна теорія діяльності (О.М. Леонтьєв);
- когнітивна психологія (Дж. Келі, Ч. Осгуд);
- психосемантична дослідницька парадигма (В.Ф. Петренко, О.Г. Шмельов, О.Ю. Артем'єва);
- теоретичні основи психології управління (Л.М. Карамушка, Л.Е. Орбан-Лембрик, А.А. Цимбалюк) і менеджменту (А. Файоль, Р. Фалмер, R.L. Ackoff, F.E. Emery, P. Rivett, E. Thorsrud, С. Кабанов, В. Родченко, Н.П. Тарнавська, Р.М.Пушкар).

Методи дослідження.

Теоретичні методи: теоретико-методологічний аналіз, проблемно-логічний метод, концептуальний аналіз, застосовані до текстів науково-психологічної літератури та інтернет-дискурсу з метою розробки робочої моделі дослідження; методи типологізації, систематизації, узагальнення й моделювання – для структурації отриманих емпіричних даних.

Емпіричні методи: опитування, спостереження, тестування, експертне опитування, дискурс-аналіз у застосуванні до носіїв управлінської свідомості та зразків їх живого мовлення – для вивчення психосемантичної структури досліджуваного явища та емпіричного підтвердження концепції дослідження.

Методичну основу дослідження свідомості складають праці Ч. Осгуда [26], які продукували методику семантичного диференціала, теорія особистісних конструктів Дж. Келлі [1313], яка дала науці метод репертуарних ґрат, психологія суб'єктивної семантики О.Ю. Артем'євої [4], експериментальна психосемантика В.Ф. Петренка [18], О.Г. Шмельова [24].

Допрограми дослідження нами було дібрано переважно психосемантичні методи, методики й дослідницькі техніки:

- дослідження професійної семантики управлінської свідомості відбувалося із застосуванням методу особистісних конструктів (модифікація Ю.О. Борисова та І.О. Кудрявцева [8]) за допомогою якої була проаналізована значеннєва сфера свідомості й самосвідомості управлінців; метод вільних асоціацій (модифікація В.А. Семиченко) – для визначення асоціативної структури управлінської свідомості керівників.

- особливості професійного відбиття ситуацій досліджувались із застосуванням авторської методики «Ситуації прийняття управлінських рішень» (СПУР)[9], що була створена з огляду на відсутність прямих методів дослідження управлінської свідомості та її рівнів;

- специфіка вербальної картини світу управлінців визначалася проективною методикою «Незакінчені речення» Дж. Сакса та С. Леві (авторська модифікація); методикою «Типовий керівник» (авторська модифікація вербального семантичного диференціала Ч. Осгуда).

- особливості візуальної картини світу управлінців – методикою частково керованої семантизації (стандартний набір зображеньО.Ю. Артем'євої); Психогеометричним тестом С. Делінгер (адаптація О.О. Алексєєва та Л.О. Громової)[2], які дозволили визначити специфіку ідентифікації професійного «Я» у керівників різного типу;

- методика Л.Д. Кудряшової «Який Ви керівник» застосовувалася для визначення на основі самооцінки ступеня придатності керівників до управлінської діяльності.

- за допомогою розробленої нами авторської анкети виявлявся ступінь розвитку управлінської свідомості за параметрами її функцій та властивостей.

Наукова новизна і значущість дослідження полягає в тому, що

вперше:

- започатковано новий предмет психосемантичного дослідження – управлінська свідомість керівника, який носить міжгалузевий характер і лежить на перетині психології свідомості, психології управління, психології професії, психосемантики;
- розроблено психосемантичну структуру й описано властивості підструктур управлінської свідомості;
- експліковано психосемантичний зміст вербального і візуального образу світу професії управлінців;
- виявлено глибинні особистісні смисли професійної діяльності

керівника;

- емпірично констатовано наявність різних якісних рівнів розвитку управлінської свідомості;
- на підставі розкриття структурно-змістових характеристик розроблено психосемантичну модель управлінської свідомості;

поглиблено:

- трактування особистоті керівника за рахунок управлінської свідомості як окремого різновиду професійної свідомості з притаманною йому специфікою на рівні психосемантичного змісту, функцій та емпіричних характеристик;
- уявлення про умови розвитку управлінської свідомості у суб'єктів управлінської діяльності;

вдосконалено:

- трактування понять «управлінська ментальність», «управлінське мислення»;
- термінологічний апарат психологічної науки за рахунок нових психологічних понять: «управлінська свідомість», «управлінська самосвідомість».

Теоретична та практична значущість дослідження визначається застосуванням системного, структурного, функціонального, психосемантичного підходу до вивчення управлінської свідомості і полягає в розробці та обґрунтуванні психосемантичної концепції управлінської свідомості. Концептуальна психосемантична модель управлінської свідомості може слугувати теоретико-методологічним базисом подальших емпіричних і прикладних досліджень. Результати експериментального дослідження можуть бути використані: для підготовки й підвищення кваліфікації управлінських кадрів, роботи організаційних психологів у цілях діагностики рівнів розвитку управлінської свідомості в практиці професійного відбору на управлінські посади для підприємств різноманітних напрямків діяльності.

Висновки. У підсумку проведеного дослідження отримано такі результати, що були поставлені у завданнях дослідницької роботи.

1. Узагальнено теоретико-методологічні передумови дослідження психосемантики управлінської свідомості, визначено її теоретико-концептуальні та структурно-функціональні витоки. Управлінська свідомість розуміється як вищий рівень психічного відображення світу професії і внутрішнього світу суб'єкта управлінської діяльності, яке визначається професійним змістом діяльності керівника.

Категоріальний аналіз поняття визначив системну диспозицію поняття «управлінська свідомість» як колективний вимір феномена метасистемного поняття «свідомість» (загальнолюдський вимір) з надсистемою – «суспільна свідомість» (соціальний вимір) і найближчою системою – «професійна свідомість» (груповий вимір свідомості) (таб. 1.).

Таблиця 1.

Системна диспозиція управлінської свідомості

РІВНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ		
СОЦІАЛЬНИЙ	**СИСТЕМНИЙ**	**ПОНЯТТЄВИЙ**
Загальнолюдський	Метасистема	Свідомість
Суспільний	Надсистема	Суспільна свідомість
Груповий	Найближча надсистема	Професійна свідомість
КОЛЕКТИВНИЙ	СИСТЕМА	УПРАВЛІНСЬКА СВІДОМІСТЬ
Індивідуальний	Підсистема	Індивідуальна свідомість управлінця

Контент-аналіз концептів, одновалентних з поняттям «управлінська свідомість», показав, що останній вбирає в себе весь спектр змісту понять «управлінська ментальність» та «управлінський менталітет».

2. В межах авторської концепції управлінська свідомість була осмислена із застосуванням системно-структурного підходу цілісного типу, у контексті психосемантичної парадигми.

Управлінська свідомість як особливий різновид професійної свідомості, являє собою цілісну систему, яка складається із різних елементів, що перебувають у певних закономірних співвідношеннях, тому дослідження професійної свідомості управлінця проводиться у руслі цілісного типу системного підходу, що дозволяє створити модель реальної системи, підвищити рівень абстрактного опису системи, визначити повноту її складу й структур, базиси опису, закономірності динаміки [11].

Отже, управлінська свідомість (рис. 1.), будучи цілісною системою, що структурується на закономірних співвідношеннях семантичних елементів, являє собою сукупність уявлень, знань, образів, цінностей, особистісних смислів, домінуючих установок, стереотипів, заснованих на безпосередньому професійному досвіді управлінців; репрезентована значеннями (змістом управлінської діяльності, її теоріями, моделями); смислами (професійними цінностями, принципами управління); чуттєвою тканиною образів свідомості, яка виражається в диференційованому сприйнятті професіоналом управлінської реальності; має соціально спрямований характер; існує в семантичному полі професійної культури; реалізується в структурі професійних відносин; детермінує поведінку і діяльність управлінця; формується філогенетично, передує практичній професійній діяльності керівника; інтеріоризується онтогенетично в процесі професійного навчання та практики керування людьми;має властивості активності, вмотивованості, емоційної забарвленості, упередженості, соціального спрямування; несе в собі стабілізуючий фактор управлінської діяльності; чинить безпосередній

вплив на формування професійного образу світу керівника; визначає характер і якісний рівень професіогенезу особистості керівника.

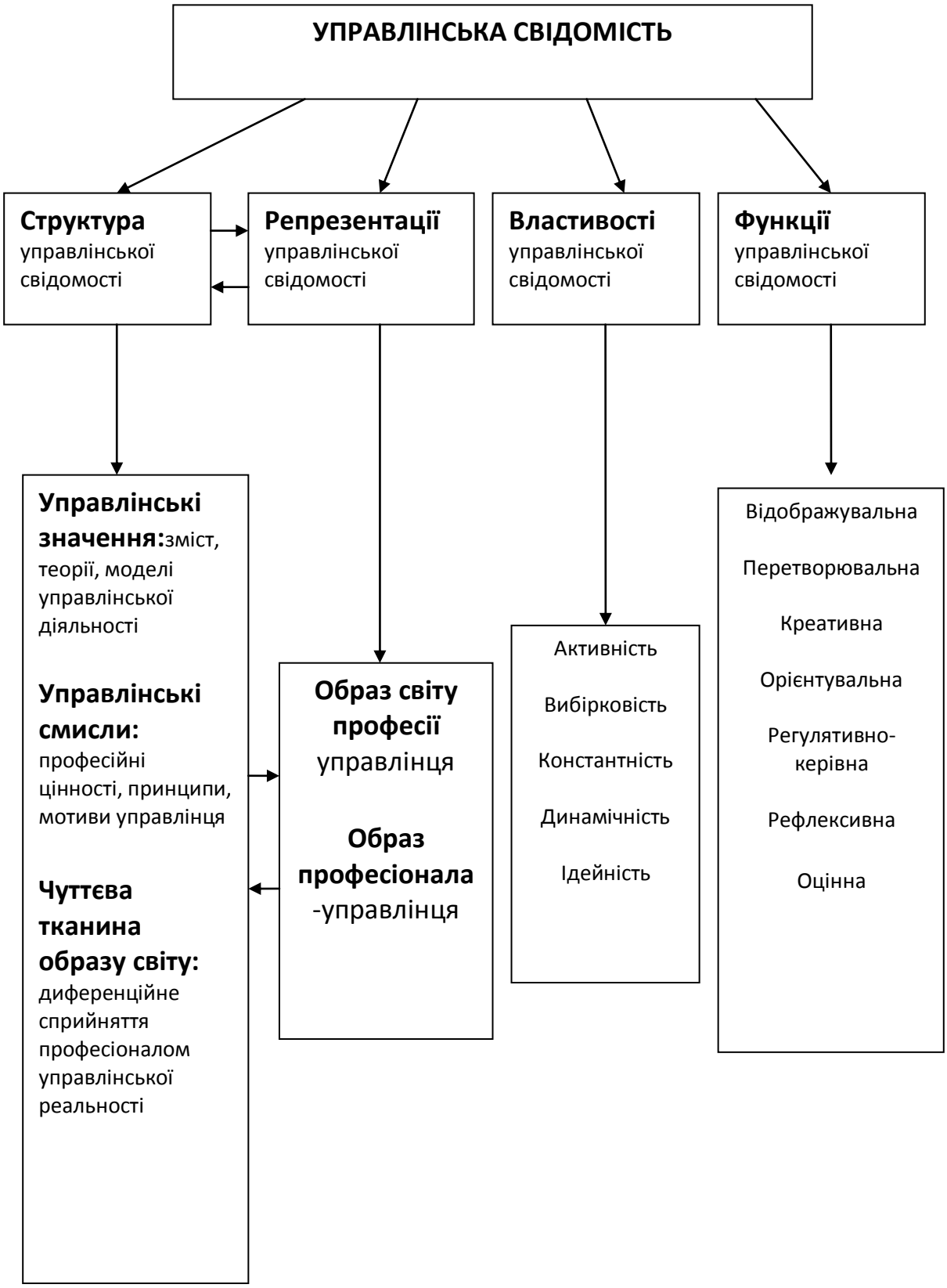

Рис. 1. Теоретичний базис управлінської свідомості

3. З метою глибинного дослідження управлінської свідомості була задіяна методолого-методична база експериментальної психосемантики, яка дозволяє засобами багатофакторного аналізу індивідуальної системи значень реконструювати зміст і структуру свідомості.

Описано принципи, завдання, стратегію, укладено програму проведення емпіричного дослідження змістової специфіки управлінської свідомості. Дослідження феномену управлінської свідомості виявило обґрунтованість використання теоретико-методологічного базису психосемантики і дозволило ввести поняття «управлінська свідомість» до термінологічного вжитку психологічної науки.

4. Психосемантична структура управлінської свідомості керівника представлена семантичним наповненням вербального і візуального образу світу.

В ході психосемантичного дослідження було виявлено такий психосемантичний зміст образу світу професії керівника.

Виявлено: глибинні особистісні смисли професійної діяльності керівника (гроші, заробітна плата, кар'єра; усвідомлена необхідність, доля, добро; труд, обов'язок, час, важкість).

Виявлено: професійні цінності управлінця – смислоцінності (гроші; підприємливість; індивідуалізм; особиста незалежність; ризик; раціональність без поміркованості; інформація як інструмент; усвідомлена необхідність з елементами неминучого; чесне і відповідальне лідерство;скепсис; обережність; розумна принциповість; меркантилізм; новаторство; далекоглядність; корпоративна відданість; раціоналізм; поміркована чесність);

Виявлено: передсмисли управлінської свідомості, що виникають в результаті предметно-практичної, сенсорно-перцептивної і мовленнєво-мисленнєвої діяльності (ясність; активність; перспектива; трудність; привабливість; віра і зневіра; проста; слабкість; тактика; старанність; корисливість;бізнес-атрибутика; трудність).

Встановлено, що управлінська діяльність реалізується за допомогою таких дій: схиляти, вести, переконувати, умовляти, регулювати, організовувати, керувати, наглядати; підпорядковувати, правити, диктувати умови, судити; встановлювати закони, вводити норми, складати правила поведінки, приймати рішення; забороняти, обмежувати, протидіяти, відмовляти, карати, позбавляти волі; зачаровувати, підкоряти, змушувати прислухатися до себе.

Емпірично констатовано наявність трьох якісних рівнів розвитку управлінської свідомості (високого, середнього і низького) у працюючих керівників. Виявлено, що розрізнювальний потенціал для визначення рівня розвитку управлінської свідомості несе в собі семантика понять «напруга»,

«дистанційованість», «амбівалентність» та «позитивне самоставлення». На рівні тенденції встановлено такі закономірності.

Чим вищий рівень розвитку управлінської свідомості, тим частіше керівники вбачають у керівництві екзистенційні цінності, прагнуть максимальної функціональної автономності, збільшують довготривалість планування своєї діяльності, у них зменшується потреба у кар'єрному зростанні та бажання діяти як виконавець, переважають мотиви бажання влади і досягнення успіху, цінності грошей, вольовитість, вимогливість, очікування співпраці від колективу, високоінструментальне ставлення до інформації, стенічна позиція, самоповага і впевненість у собі.

Чим нижчий рівень розвитку управлінської свідомості, тим більш меркантильне ставлення до статусу керівника, переважають мотиви страху влади та запобігання невдачам, надії на підтримку і страху знехтування, гедонізм і збільшення проявів неділової активності. Семантика діяльності на керівній посаді тісно пов'язана з труднощами, з вимушеною необхідністю, яка відбирає багато часу, з бізнес-атрибутикою, з поняттями активності та амбівалентністю оцінок. В образі керівника такі управлінці вбачають людину успішну, обережну, просту, слабку, принципово раціональну, притягальну у своєму новаторстві, схильну демонструвати неділову активність, обережну, далекоглядну; врівноважену, інтровертовану; колективістичну; корисливу.

5. Виявлено суттєву розбіжність змістових характеристик психосемантики професійної свідомості студентів-майбутніх менеджерів і працюючих управлінців. Констатація структурної подібності при суттєвому ускладненні психосемантичного змісту цих феноменів довела те, що спостерігався один тип свідомості та аналогічний образ світу професії на різних етапах професіогенезу.

6. Розроблено концептуальну психосемантичну модель змістової структури управлінської свідомості.

Представлено психосемантичну модель управлінської свідомості як концептуальне узагальнення основних властивостей феномену та результатів його діагностики. Узагальнення відбувалося на графічній основі моделі-брамфатури В.П. Сєркіна[21] (рис.2).

У нашому випадку модель охоплює три площини, кожна з яких представлена, у свою чергу, кількома рівнями. Першу площину (площина рівнів систем значень) утворюють три рівні функціювання форм значень у діяльністі (ситуаційний, цільовий, мотиваційний), які через притаманні їм функції (регуляції діяльності, ціле покладання, та прогнозування) обслуговують різні рівні діяльності – від операцій, дій до діяльності в цілому (О.М. Леонтьєв [1515]). Другу площину утворюють характерні для кожного з цих рівнів форми понять у притаманних їм репрезентаціях: синкрети, комплекси, поняття (Л.С. Виготський [10]). Третю площину утворюють підструктури тришарової моделі образу світу (Артем'єва [5]): ядерний рівень,

серединний (семантичний) рівень, поверхневий (перцептивний) рівень образу світу, який співвідноситьсязі структурою досвіду (рис. 2).

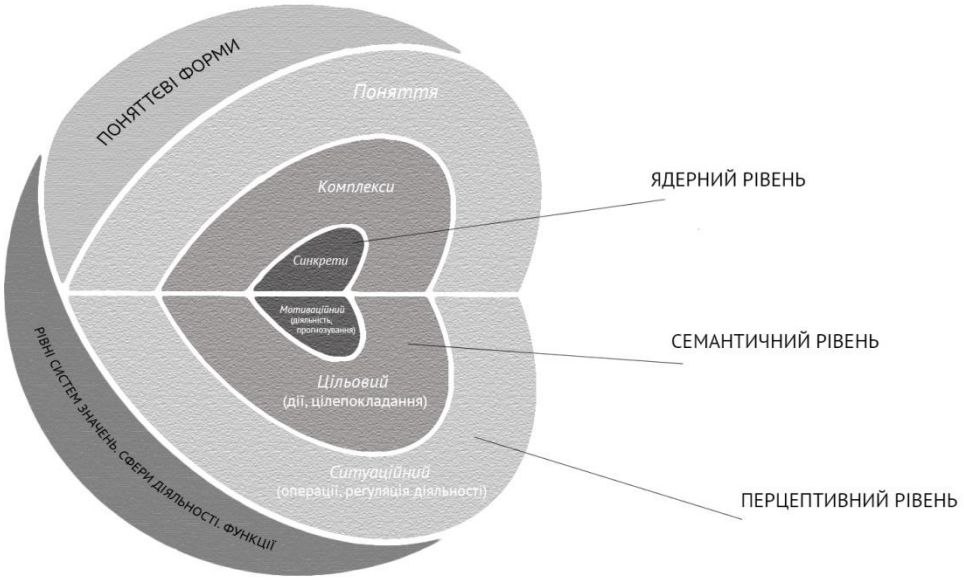

Рис. 2. Психосемантична модель управлінської свідомості керівника

Репрезентативність психосемантичної моделі управлінської свідомості доведено логічною непротирічністю відповідних кожному рівню семантичних одиниць, отриманих в ході емпіричного дослідження.

Література:

1. Агафонов А.Ю. Феномен осознания в когнитивной деятельности : Автореф. дисс. … доктора психол. наук : спец. 19.00.01.– общаяпсихология / Агафонов А.Ю.– СПб., 2006. – 44 с.

2. Алексеев А.А. Психогеометрия для менеджеров / Алексеев А.А., Громова Л.А.– Л.: Знание, 1991. – 164 с

3. Аллахвердов В.М. Сознаниекак парадокс (экспериментальная психологика /Аллахвердов В.М. – Т. 1.– С-Пб.: ДНК, 2000.– 528 с.

4. Артемьева Е. Ю. Основы психологи субъективной семантики / Артемьева Е. Ю. ; под ред. И. Б. Ханиной. – М. : Наука; Смысл. –1999. – 350 с. – Бібліогр. : с. 314–349.

5. Артемьева Е.Ю. Профессиональная составляющая образа мира / Артемьева Е.Ю., Стрелков Ю.К. // Мышление и общение: активное взаимодействие с миром. Сб. науч. трудов. Ярославль: ЯрГУ, 1988. – С. 67-84.

6. Артемьева Е.Ю. Психосемантические методы описания профессии / Е.Ю. Артемьева, Ю.Г. Вяткин // Вопросы психологии.– 1986.– № 3.– С.127–133.

7. Бойко Н.В. Епістемологічні аспекти журналістської свідомості / Бойко Н.В. // Вісник ХНУ. – 2007 - №766. – Серія філологія. – Вип.51. – С. 243-246.

8. Борисов Ю. А. Смысловая сфера сознания и самосознания успешных и неуспешных менеджеров среднего звена / Борисов Ю. А., Кудрявцев И. А. // Психологическийжурнал.– 2003.– том 24.– № 1. – С. 91–103.

9. Дробот О.В. «Ситуації прийняття управлінських рішень» - нова методика дослідження управлінської свідомості / О.В. Дробот // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – 2012. – Т. XIV, част. 6 – К., С. 145 – 154.

10. Выготский Л.С. Мышление и речь / Выготский Л.С. – Изд. 5, испр. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.

11. Ганзен В.А. Системные описания в психологии / Ганзен В.А. – Л.: ЛГУ, 1984. – 176 с.

12. Карамушка Л.М. Психологія управління: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів інститутів післядипломної освіти. — К.: Міленіум, 2003. - 344 с.

13. Келли Дж. Теория личности: психология личных конструктов / Келли Дж. – СПб.: Речь, 2000. – 249 с.

14. Косар У.Б. Професійна самосвідомість керівника як чинник успішності управлінської діяльності. – дис. канд. психол. наук 19.00.05. – Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – Київ, 2011. – 225 с.

15. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Леонтьев А. Н. – М. : Политиздат, 1975. – 262 с.

16. Ложкін Г.В. Економічна психологія: Навчальний посібник. / Ложкін Г.В., Комаровська В.Л., Волянюк Н. Ю. – 3 видання, переробл. і доповн. – К.: Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 464 с.

17. Охременко О.Р. Теоретичні підходи до аналізу професійної концепту сфери / Охременко О.Р. // Вісник Національної академії оборони України. – 2010.– № 2.– С.119-123.

18. Петренко В. Ф. Основыпсихосемантики / Петренко В. Ф. – 2-е изд., доп. – СПб. : Питер, 2005. – 480 с. : ил. – Бібліогр. : с. 459–480.

19. Петрунева Р.М. Гуманитаризация інженерного образования (На основемоделированиясоциогуманитарнойэкспертизытехническихрешений) : Дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Петрунева Раиса Морадовна.– Волгоград, 2001. – 336 с.

20. Подмазін С.І. Педагогічна свідомість як чинник розвитку суспільства / С.І. Подмазін // Завуч (Шкільний світ). – 2005. – № 4. – С. 23-26. С. 13–21. 209

21. Серкин В. П. Методы психосемантики / Серкин В. П. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 207 с.

22. Ханина И. Б. Динамика профессиональной семантики какпоказатель формирования профессионального мира / И. Б. Ханина /Психология субъективной семантики: Истоки и развитие /Под ред. И.Б. Ханиной, Д.А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2011. – С .354- 379.

23. Шевченко Н. Ф. Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої освіти : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.07 / Шевченко Наталія Федорівна. – К., 2006. – 485 с. – Бібліогр. : с. 400–432.

24. Шмелёв А. Г. Многослойность субъективной семантики и трудностиее «расслоения» / А. Г. Шмелёв // Психология субъективной семантики в фундаментальных и прикладних исследованиях / отв. ред. Д. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 2000. – 147 с.

25. Drobot O.V. Managerial Mentality: Scientific Paradigm of Research / O.V. Drobot // Middle-East Journal of Scientific Research. 2013. № 13 (Special Issue on Socio-Economic Sciences and Humanities). pp. 101-107/ - http://www.idosi.org/mejsr/mejsr13(sesh)13/19.pdf.

26. Osgood Ch. Factoran alysis of meaning / OsgoodCh., G. J. Suci. // Semantic Differential technique : a source-book. – Chicago, 1969. – P. 42–55.

References:

1. Agafonov A.Yu. Fenomen osoznaniya v kognitivnoy deyatelnosti : Avtoref. diss. … doktora psihol.nauk :spets. 19.00.01.– obshchaya psihologiya / Agafonov A.Yu.– SPb., 2006. – 44 s.

2. AlekseevA.A. Psihogeometriya dlya menedzherov / AlekseevA.A., GromovaL.A.–L.: Znanie, 1991. – 164 c

3. Allahverdov V.M. Soznanie kak paradoks (eksperimentalnaya psihologika /Allahverdov V.M. – T. 1.– S-Pb.: DNK, 2000.– 528 s.

4. Artemeva E. Yu. Osnovy psihologii subektivnoy semantiki / Artemeva E. Yu. ; pod red. I. B. Haninoy. – M. :Nauka; Smysl. –1999. – 350 s. – Bibliogr. : s. 314–349.

5. Artemeva E.Yu. Professionalnaya sostavlyayushchaya obraza mira / Artemeva E.Yu., Strelkov Yu.K. // Myshlenie i obshchenie: aktivnoe vzaimodeystvie s mirom. Sb. nauch.trudov. Yaroslavl: YarGU, 1988. – S. 67-84.

6. Artemeva E.Yu. Psihosemanticheskie metody opisaniya professii / E.Yu.Artemeva, Yu.G. Vyatkin // Voprosy psihologii.– 1986.– № 3.– S.127–133.

7. Boyko N.V. Epistemologichni aspekti zhurnalistskoyi svidomosti / Boyko N.V. // Visnik HNU. – 2007 - №766. – Seriya filologiya. – Vip.51. – S. 243-246.

8. BorisovYu. A. Smyslovaya sfera soznaniya i samosoznaniya uspeshnyh i neuspeshnyh menedzherov srednego zvena / Borisov Yu. A., Kudryavtsev I. A. // Psihologicheskiy zhurnal.–2003.– tom 24.– № 1. – S. 91–103.

9. Drobot O.V. «Situatsiyi priynyattya upravlinskih rishen» - nova metodika doslidzhennya upravlinskoyi svidomosti / O.V. Drobot // Problemi zagalnoyi ta pedagogichnoyi psihologiyi. Zbirnik naukovih prats Institutu psihologiyi imeni G.S. Kostyuka Natsionalnoyi APN Ukrayini / Za red. S.D. Maksimenka. – 2012. – T. HIV, chast. 6 – K., S. 145 – 154.

10. Vygotskiy L.S. Myshlenie i rech / Vygotskiy L.S. – Izd. 5, ispr. – M.: Labirint, 1999. – 352 s.

11. Ganzen V.A. Sistemnye opisaniya v psihologii / Ganzen V.A. – L.: LGU, 1984. – 176 s.

12. Karamushka L.M. Psihologiya upravlinnya: Navch. Posibnik dlya studentiv vishchih navchalnih zakladiv ta sluhachiv institutive pislyadiplomnoyi osviti. — K.: Milenium, 2003. - 344 s.

13. KelliDzh. Teoriya lichnosti: psihologiya lichnyh konstruktov / KelliDzh. – SPb.:Rech, 2000. – 249 s.

14. KosarU.B. Profesiyna samosvidomist kerivnika yak chinnik uspishnosti upravlinskoyi diyalnosti. – dis. kand. psihol. nauk 19.00.05. – Institut psihologiyi imen G.S.Kostyuka NAPN Ukrayini. – Kiyiv, 2011. – 225 s.

15. Leontev A. N. Deyatelnost. Soznanie. Lichnost / Leontev A. N. – M. : Politizdat, 1975. – 262 s.

16. LozhkinG.V. Ekonomichna psihologiya: Navchalniy posibnik. / LozhkinG.V., KomarovskaV.L., VolyanyukN. Yu.– 3 vidannya, pererobl. idopovn. – K.: Vidavnichiydim «Profesional», 2008. – 464 s.

17. OhremenkoO.R. Teoretichni pidhodi do analizu profesiynoy i kontsept osferi / OhremenkoO.R. // Visnik Natsionalnoyi akademiyi oboroni Ukrayini. – 2010.– № 2.– S.119-123.

18. Petrenko V. F. Osnovy psihosemantiki / Petrenko V. F. – 2-e izd., dop. – SPb. : Piter, 2005. – 480 s. :il. – Bibliogr. : s. 459–480.

19. Petruneva R.M. Gumanitarizatsiya inzhenernogo obrazovaniya (Na osnove modeli rovaniya sotsiogumanitarnoy ekspertizy tehnicheskih resheniy) :Dis. ... d-raped. nauk : 13.00.08 / Petruneva Raisa Moradovna.– Volgograd, 2001. – 336 c.

20. Podmazin S.I. Pedagogichna svidomist yak chinnik rozvitku suspilstva / S.I. Podmazin // Zavuch (Shkilniysvit). – 2005. – № 4. – S. 23-26. S. 13–21.

21. Serkin V. P. Metody psihosemantiki / Serkin V. P. – M.: Aspekt Press, 2004. – 207 s.

22. Hanina I. B. Dinamika professionalnoy semantiki kak pokazatel formirovaniya professionalnogo mira / I. B. Hanina / Psihologiya subektivnoy semantiki: Istoki i razvitie /Pod red. I.B. Haninoy, D.A. Leonteva. – M.: Smysl, 2011. – S .354- 379.

23. ShevchenkoN. F. Formuvannya profesiynoyi svidomosti praktichnih psihologiv u sistemi vishchoyi osviti :dis. ... doktora psihol. nauk : 19.00.07 / Shevchenko Nataliya Fedorivna. – K., 2006. – 485 s. – Bibliogr. : s. 400–432.

24. Shmelev A. G. Mnogosloynost subektivnoy semantiki i trudnosti ee «rassloeniya» / A. G. Shmelev // Psihologiya subektivnoy semantiki v fundamentalnyh i prikladnyh issledovaniyah / otv. red. D. A. Leontev. – M. : Smysl, 2000. – 147 s.

25. Drobot O.V. Managerial Mentality: Scientific Paradigmof Research / O.V. Drobot // Middle-East Journal of Scientific Research. 2013. № 13 (Special Issue on Socio-Economic Sciences and Humanities). pp. 101-107/ - http://www.idosi.org/mejsr/mejsr13(sesh)13/19.pdf.

26. Osgood Ch. Factor analysis of meaning / Osgood Ch., G. J. Suci. // Semantic Differential technique : a source-book. – Chicago, 1969. – P. 42–55.

Дробот О.В. Психосемантика управленческого сознания: общие теоретические и эмпирические выводы исследования.

Статья посвящается обзору результатов диссертационного исследования: теоретико-методологическому обоснованию и эмпирическому подтверждению феномена управленческого сознания. Доводится, что исследование управленческого сознания, как психического феномена должно парадигмально размещаться в научном поле психосемантики, как дисциплины, которая специализируется на исследовании образов объектов мира, а также образа мира в целом. В общих выводах изложены четкие ответы на поставленные задачи диссертационной работы – в выводах представлено: категориальный анализ понятия «управленческое сознание», которое определяет его системную диспозицию; схема теоретического базиса концепции «управленческого сознания», которая являет собой целостную систему, сложенную из разных элементов находящихся в определенных закономерных соотношениях.

В статье описано семантическое наполнение вербального и визуального образа мира психосемантической структуры управленческого сознания руководителя, а также, представлена психосемантическая модель управленческого сознания руководителя, как концептуальное обобщение основных свойств феномена и результатов его диагностики.

Ключевые слова: общий обзор результатов исследования, теоретико-методологические основы, эмпирические результаты, психосемантика управленческого сознания, общие выводы.

Drobot O.V. Psychosemantics of Manager's Administrative Consciousness: General Theoretical and Empirical Conclusions of the Study.

The article provides a general overview of dissertation study results: theoretical and methodological substantiation and empirical description of the phenomenon of administrative consciousness.

The contemporaneity of the study was explained, and the systemic vertical of administrative consciousness as a place located between other forms of consciousness was described. It was proved that a study of administrative

consciousness as a psychic phenomenon must, without ignoring psychological theories and explanatory principles of other areas of psychology, be paradigm-wise located within the scientific field of psychosemantics as a discipline specializing in the study of images of the world's objects and the image of the world on the whole. The author presents: the purpose and objectives of study; methods and methodologies, and scientific, practical and theoretical value of this study. The 'general conclusions' section provides clear answers to the objectives of dissertation thesis, presenting: categorial analysis of the term 'administrative consciousness' defining its systemic disposition; a scheme of theoretical basis of the 'administrative consciousness' concept which represents an integral system consisting of various elements interconnected according to certain patterns.

Based on the study results the article describes semantic content of verbal and visual image of the world of psychosemantic structure of manager's administrative consciousness, and presents and describes the scheme of psychosemantic model of manager's administrative consciousness as a conceptual generalization of the main properties of this phenomenon and results of its diagnostics.

Keywords: general overview of study results, theoretical and methodological basis, empirical results, psychosemantics of administrative consciousness, general conclusions